

Klagande

NN

Det överklagade beslutet

Centrala studiestödsnämndens
(CSN) beslut den 7 mars 2022

Saken

Återkrav av studiehjälp

Nämndens beslut

Nämnden beslutar att NN har rätt till studiehjälp och att återkrav därför inte ska ske.

Nämndens beslut får enligt 6 kap. 11 § tredje stycket studiestödslagen inte överklagas.

Ärendet

CSN beviljade NN studiebidrag med tio månadsbelopp för gymnasiestudier under läsåret 2021/2022.

CSN beslutade, den 12 januari 2022, att NN inte är berättigad till studiehjälp från och med den 18 november 2021 eftersom skolan meddelat att studierna inte bedrevs på heltid.

CSN ändrade, den 13 januari 2022, sitt beslut och beviljade NN studiebidrag med 3,5 månadsbelopp för perioden 18 augusti – 17 november 2021 och med 4,5 månadsbelopp för perioden 13 januari – 1 juni 2022. Grunden till beslutet var att CSN fått information om fortsatta studier från skolan.

NN:s mamma kontaktade CSN med frågor gällande studiebidraget och upplyste då CSN om att NN är beviljad hel aktivitetssersättning och bostadstillägg från Försäkringskassan. NN:s mamma uppgav att NN bor i egen lägenhet med en hyra om 3 616 kronor per månad.

CSN kontaktade Försäkringskassan som informerade om att NN, den 9 november 2021, beviljades aktivitetssersättning och bostadstillägg från och med den 1 juli 2021.

CSN gav NN möjlighet att inkomma med synpunkter på de uppgifter CSN fått från Försäkringskassan och han inkom med, i huvudsak, följande synpunkter. Det står ingenstans i lagstiftningen eller i CSN:s föreskrifter att det bara är boende som

räknas in i uppehälle. Tvärtom så framgår det av studiestödsförordningen (2000:655) 2 kap. 23 § att studiehjälp ska lämnas även när studerande får hel aktivitetsersättning så länge inte den studerandes uppehälle bekostas helt eller till väsentlig del av staten. Han får 2 079 kronor i bostadstillägg och hans hyra är 3 616 kronor. Enligt konsumentverket framgår att en vuxen mellan 18 och 30 år, som lagar all mat hemma, betalar 2 920 kronor i månaden bara för maten. Till detta kommer övriga kostnader som el, hygienartiklar med mera. Enligt socialstyrelsens riksnorm för försörjningsstöd uppgår riksnormen till 3 208 kronor per månad, utöver boende. Hans kostnader för enbart hyra och mat uppgår till 6 536 kronor per månad. Hans bostadstillägg uppgår inte till mer än 30 procent av hans uppehälle. Av CSN:s hemsida framgår att uppehälle är boende och mat. NN bifogade en utskrift av riksnormen för försörjningsstöd 2022 (Socialstyrelsen), beräkning av matkostnader (Konsumentverket) samt information från CSN:s hemsida "kan jag få pengar från CSN samtidigt som jag får aktivitetsersättning?".

CSN beslutade att återkräva 3 750 kronor som betalats ut som studiebidrag för NN. Skäl till beslut var att Försäkringskassan beviljat hel aktivitetsersättning och bostadsbidrag från och med den 1 juli 2021. Studiebidrag kan inte beviljas för samma tid som hel aktivitetsersättning utgår och samtidigt får en väsentlig del av uppehållet bekostat av stat, kommun eller region. Enligt CSN:s praxis är det boendekostnaden som avses med begreppet uppehälle. Endast i de fall då boendekostnaden inkluderar kostnad för mat anses matkostnader vara en del av uppehälle, såsom till exempel vid internatboende. Av beslutet framgick även att CSN beslutat att inte kräva tillbaka hela beloppet som betalats ut för mycket.

NN överklagade beslutet och anförde följande. Det står i beslutet att han inte har rätt till studiestöd eftersom han får aktivitetsersättning och en väsentlig del av uppehållet bekostat av stat, kommun eller region. Det stämmer inte. Han får bara bostadstillägg som uppgår till 2 079 kronor per månad. Hans kostnader för uppehälle uppgår till minst 6 536 kronor per månad. Då ingår hyra om 3 616 kronor och mat, enligt konsumentverkets vägledning, för 2 920 kronor. Enligt socialstyrelsens riksnorm för försörjningsstöd uppgår riksnormen till 3 208 kronor per månad, utöver boende. Om man utgår från deras beräkning uppgår hans uppehälle till 6 824 kronor. Bostadstillägg utgör alltså inte en väsentlig del av hans uppehälle. I CSN:s beslut hänvisar man till CSN:s praxis, CSN kan dock inte redovisa för i vilket lagrum denna praxis har sitt stöd utan hänvisar till 2 kap. 23 § i studiestödsförordningen där det står "uppehälle". Det står inte "enbart boende". Termen "uppehälle" används konsekvent i lagstiftning och tolkning för att beskriva de samlade omkostnaderna för mat, boende, kläder, hygienartiklar, telefon och andra nödvändiga saker för att klara sitt livsuppehälle. Också på CSN:s hemsida står det, fram till dags dato, att uppehälle är boende och mat. Det har inte varit möjligt för honom att känna till att CSN:s praxis inte överensstämmer med rådande lagstiftning eller information på myndighetens hemsida. Ett myndighetsbeslut måste vara förutsägbart och utgå från lagstiftningen. Han ska därför inte heller bli återbetalningsskyldig för att CSN i efterhand har kommit på att de ska tillämpa en regel som inte är offentliggjord för allmänheten och i detta fall används retroaktivt vilket strider mot legalitetsprincipen. Att CSN i beslutet skriver att de nu i efterhand ska se över informationen på sin hemsida ändrar inte vilken information han haft tillgång till. Han har tagit emot pengarna i god tro eftersom det står som det gör i lagen och på hemsidan och därför är det fel att han är

återbetalningsskyldig för pengar som han enligt den information som funnits tillgänglig haft rätt till.

CSN överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet samt upplyste om att myndigheten inte funnit skäl att ändra det överklagade beslutet. CSN bifogade även ett yttrande och anförde i huvudsak följande. Av bestämmelsen i 2 kap. 23 § studiestödsförordningen framgår att när en studerandes uppehålle till väsentlig del bekostas av staten, en kommun eller en region och den studerande samtidigt får hel aktivitetsersättning, får inte någon form av studiehjälp beviljas. Det framgår inte av författningen vad som menas med uppehålle. Vad som ska anses ingå i begreppet uppehålle behöver därmed avgöras från omständigheterna i varje enskilt ärendet. Om den studerande exempelvis bor på ett internat ingår ofta både mat och boende i kostnaden för den studerande. Den studerande betalar då ett paketpris för sitt uppehålle som den studerande inte själv kan påverka. I dessa fall anses även maten ingå i uppehållet. Det går i vissa fall inte att skilja på vad som är mat respektive boendekostnad när ett paketpris betalas. Om den studerande bor i en egen lägenhet och själv står för matkostnaderna har den studerande andra möjligheter att själv påverka matkostnaderna än vid internatboende. I dessa fall är CSN:s praxis att maten inte räknas in i uppehållet. CSN har inte utrett vilka konsekvenser det skulle få om matkostnad alltid skulle få räknas in i kostnaderna för den studerandes uppehålle. Att alltid räkna in en viss matkostnad i den studerandes uppehålle skulle även få konsekvenser för prövningen av inackorderingstillägg. Informationen på CSN:s hemsida om uppehålle är inte fel, men den träffar inte rätt i de ärenden där matkostnaden inte är inkluderad i boendekostnaden. Informationen kommer därför att förtydligas. I det aktuella ärendet har det framkommit att NN från och med den 1 juli 2021 har hel aktivitetsersättning om 8 846 kronor per månad och bostadstillägg om 3 468 kronor per månad. Kostnad för uppehålle: 3 616 kronor i månadshyra. Från och med den 1 januari 2022 har NN hel aktivitetsersättning om 9 982 kronor per månad och bostadstillägg om 2 079 kronor per månad. Kostnad för uppehålle: 3 616 kronor i månadshyra. CSN anser att NNs uppehålle till väsentlig del ska anses vara bekostat av staten. Mot bakgrund härav och då han samtidigt uppbär hel aktivitetsersättning bedömer CSN att NN inte har rätt till studiehjälp i någon form och att beslutet om återkrav ska kvarstå. Synnerliga skäl att efterge återkravet har inte framkommit.

NN har fått möjlighet att lämna synpunkter på CSN:s yttrande men han har inte hörts av.

CSN har därefter, på nämndens begäran inkommit med ytterligare ett yttrande och redogjorde utförligt för sitt resonemang i frågan. I sin sammanfattning av yttrande anförde CSN följande. Sammanfattningsvis anser CSN att vid tillämpning av 2 kap. 23 § andra stycket studiestödsförordningen (2000:655) innebär beviljat bostadstillägg att den studerandes uppehålle bekostas av staten, under förutsättning att tillägget är tillräckligt stort i förhållande till bostadskostnaden. NN har därför enligt CSN:s uppfattning inte haft rätt till studiebidrag varken under höstterminen eller vårterminen 2021/2022. Eftersom hel aktivitetsersättning och bostadstillägg kan påverka rätten till studiehjälp har han haft en skyldighet att upplysa CSN om att han beviljats dessa stöd av Försäkringskassan. Det har han inte gjort. Det finns därmed grund för att besluta om återkrav avseende studiebidrag som betalats ut i tiden efter det att han

beviljades aktivitetsersättning och bostadstillägg. CSN kan förvisso instämma i att den information som finns på myndighetens hemsida, som NN hänvisat till, har fått en olycklig formulering som är lätt att missuppfatta. Informationen på CSN:s hemsida kommer givetvis åtgärdas. CSN överlämnar till ÖKS att avgöra om nämnda information medför att det finns skäl att helt eller delvis efterge återkravet.

NN har fått möjlighet att lämna synpunkter på CSN:s yttrande men han har inte hörts av.

Av handlingarna i ärendet framgår att CSN bedömt att eftersom Försäkringskassan fattade sitt beslut den 9 november 2021 så var NN i god tro före detta datum och återkrav för utbetalningarna före 9 november 2021 ska således inte krävas tillbaka.

Författningsbestämmelser

Enligt 2 kap. 22 § studiestödsförordningen (2000:655) får studiehjälp inte lämnas för tid då den studerande

1. får aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program, eller
2. tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer.

Enligt 2 kap. 23 § första stycket, samma förordning, får, om en studerandes uppehälle till väsentlig del bekostas av staten, en kommun eller en region, studiehjälp lämnas bara i form av studiebidrag och extra tillägg.

Enligt andra stycket samma paragraf får, om en studerande i fall som avses i första stycket också får hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning, inte någon form av studiehjälp lämnas. Till en studerande som får bidrag enligt förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan får dock studiehjälp lämnas i form av studiebidrag och extra tillägg.

Nämndens bedömning

Av utredningen i ärendet har framkommit att NN är beviljad aktivitetsersättning för förlängd skolgång samt bostadstillägg.

Redan av 2 kap. 23 § utformning kan utläsas att beviljad aktivitetsersättning inte i sig innebär att den studerandes uppehälle till väsentlig del bekostas av staten, en kommun eller en region på det sätt som sägs i det första stycket. Endast om en prövning enligt första stycket leder till bedömningen att uppehållet helt eller till väsentlig del betalas av staten kan aktivitetsersättningen få betydelse. Det får förutsättas att lagstiftaren, om avsikten varit en annan, skulle ha infört en begränsning relaterad till aktivitetsersättning redan i studiestödsförordningens 2 kap 22 §.

Begreppet att uppehållet helt eller till väsentlig del bekostas av staten har i socialrättsliga sammanhang starka kopplingar till situationen att den enskilde på något sätt är i staten eller kommunens vård som då bestrider alla kostnader. Bestämmelsen syftar således i huvudsak på sådana fall där en elev är omhändertagen eller, på något annat sätt, finns i det allmännas vård. Det är just i sådana fall som elevens uppehälle kan vara helt eller till väsentlig del bekostat av staten med flera.

I detta fall, där den studerande ansvarar för sin egen försörjning, kan därför normalt inte aktivitetsersättningen beaktas. Det förhållande att NN uppburit bostadstillägg, som i och för sig också är starkt kopplat till aktivitetsersättningen, kan inte heller i sig innebära att uppehållet till väsentlig del är bekostat av staten, en kommun eller en region. Det saknas därför på den grunden skäl för att begränsa rätten till studiehjälp på det sätt som skett. Överklagandet ska därför bifallas på så sätt att NN, utifrån nu angivna förutsättningar, har rätt till studiehjälp och att återkrav inte ska ske.

Robert Dalman

Helena Engelholm

Beslut har fattats av Eva Gullfeldt, ordförande, Robert Dalman, myndighetschef, samt ledamöterna Anita Enocksson, Hans Eklund, Jessica Levin, Emelié Häger, Staffan Ingmanson och Helena Söderberg.

Föredragande: Helena Engelholm

Kopia till CSN